

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЗАВДАНЬ

Актуальність даної статті полягає у тому, що важливим дослідженням в дидактиці вищій школи є аналіз процесу формування професійної компетенції викладачів іноземних мов на сучасному етапі розвитку Європейських країн.

Поворотним пунктом у створенні концепції європейської освіти в межах єдиного освітнього простору було прийняття Радою Європейського Співтовариства (1988 р.) та Парламентською Асамблеєю Ради Європи (1989 р.) спеціальних резолюцій щодо розбудови єдиного європейського простору в освіті.

Аналіз цих документів показує, що в Європі започатковані й одержали офіційну підтримку дві концепції європейської освіти, які паралельно розвивались і поширювались протягом останніх років – концепція ЄС та концепція Ради Європи. В основі концепції освітньої політики країн Європейського Союзу лежать принципи пошуку спільності, єдності та загальності в розвитку національних систем освіти. Вони базуються на п'яти головних положень щодо розвитку освіти, які є базовими для формування єдиного європейського простору:

Багатокультурна Європа – розвиток європейського виміру в навчанні; сприяння вивченню іноземних мов; урахування різноманітності національних підходів в освіті і професійної підготовці. *Мобільна Європа* – формування системи взаємо визнання дипломів; підтримка обмінів викладачами, учнями, студентами; прийняття процедури, яка дасть змогу вчителям тимчасово працювати в різних державах ЄС. *Європа професійної підготовки для всіх* – рівний доступ усіх до високоякісної освіти. *Європа навичок* – підвищення якості базової освіти, приведення системи підготовки молоді у відповідність з економічними, технологічними та соціокультурними потребами розвитку суспільства⁴ удосконалення всіх секторів освіти, зокрема технічної, професійної та вищої; поліпшення базової підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів.

Європа, яка відкрита для світу – зміцнення зв'язків з іншими державами, співробітництво з міжнародними організаціями; нові взаємокорисні контакти з країнами, що розвиваються. Провідні завдання Європейського простору в освіті є: а) збудити у молоді почуття європейської єдності, поваги до спільної культурної спадщини та принципів, на основі яких народи Європи захищають права людини, принципи демократії та соціальної справедливості; б) готувати молодь до участі в економічному і соціальному розвитку Співдружності; в) пояснювати молоді переваги економічної і соціальної політики ЄС; г) поглиблювати знання молоді з питань історичного, культурного та соціального аспектів розвитку Співдружності.

Рада Європи надає великого значення розробці Кодексу Європейських Базових Цінностей та передачі цих цінностей підростаючому поколінню.

До завдань ціннісного виховання належить формування європейської свідомості, яка включає: а) готовність до порозуміння за умови взаємного вияву поваги і збереження відмінностей; б) повага до європейських правових обов'язків у контексті прав людини; в) відкритість стосовно різних культур при одночасному збереженні власної культурної ідентичності; г) воля до мирного співіснування, до захисту різних інтересів; д) турбота про екологічну рівновагу в Європі та у світовому просторі; е) готовність виступати на захист свободи, демократії, прав людини, справедливості та економічних гарантій; ж) воля до забезпечення миру в Європі й усьому світі. [1, 2]

Грунтовну розробку проблеми мобільності вчителів в умовах формування єдиного освітнього простору в Європі здійснив французький вчений-компаративіст Ф. Ваніскотт. Як голова спеціального відділу «Європейський простір в освіті» при Комітеті освіти ЄС, він обґрунтував концепцію мобільності вчителів-європейців. Її вихідним положенням є ідеал майбутнього Європейського суспільства, що 'гарантує свободу і природу мобільності кожної людини в межах відкритої інтеграції'. Ключова фігура в будівництві такого суспільства – вчитель-європеєць, що відкритий до світу, поважає культури різних країн, спрямований на діалог з іншими культурами, мобільний у своєму розвитку та праці. Мобільність вчителя – це здатність до змін до прийняття нового, до системного мислення, до

розуміння взаємозв'язків і взаємозалежностей в суспільному розвитку. На думку вченого, мобільність можна розглядати як одну з найсуттєвіших професійних рис вчителя-європейця і як засіб у процесі формування сучасного вчителя-професіонала. Розробляючи положення щодо 'внутрішньої' та 'зовнішньої' мобільності вчителя, Ф. Ваніскотт виходить на проблеми якості його професійної підготовки та компетентності до поняття 'професіоналізм вчителя-європейця' вчений включає: а) особистісну відповідальність вчителя за свій неперервний професійний розвиток; б) наукову обґрунтованість та творчий характер праці; його неперервну і системну освіту та професійну підготовку. [5 с.170]

Найбільший акцент у матеріалах Ради Європи щодо Європейських стандартів у педагогічній освіті робиться на порівнянні методів навчання з метою оцінки їх можливостей в різних соціокультурних та національних контекстах.

Спостереження й аналіз інших систем навчання і виховання дають можливість кожному вчителю побачити свої власні ідеї та досвід у іншому світлі. Це дуже важливо для інноваційного навчання. Завдання використання досвіду модернізації змісту та методів підготовки вчителів в різних країнах для взаємного збагачення і удосконалення в масштабах усієї Європи постійно перебуває у центрі політики щодо об'єднаної Європи'.

Французький учений М. Бирам підкреслює той факт, що 'неможливо вважати себе європейцем, не залишаючись при цьому німцем, французом чи італійцем'. Прибічники ідеї спільного європейського дому вважають, що європейська свідомість повинна базуватись на знанні європейських цінностей, духовних витоків та культурної спадщини Європи, спільного історичного шляху впродовж останніх двох тисячоліть. [3]

Робота комітету з питань культурної співпраці у галузі викладання сучасних мов при Раді Європи, яка організована з часу заснування у вигляді серії середньотермінових проєктів, завдячує своєю послідовністю та злагодженістю дотриманню трьох головних принципів, а саме: а) багатий спадок різних мов і культур у Європі є цінним спільним джерелом для захисту і розвитку, і тому головним завданням освіти є перетворення цієї розмаїтості з перешкоди у

спілкуванні на джерело взаємного збагачення та розуміння; б) лише шляхом кращого володіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці, та подолати упередження і дискримінацію; в) держави-члени РЄ, приймаючи або розвиваючи національну політику в галузі викладання та вивчення сучасних мов, можуть досягти більшого об'єднання на європейському рівні шляхом запровадження єдиних вимог для подальшої співпраці та координації політики. Слідуючи цим принципам, Комітет Міністрів закликав уряди членів РЄ:

1. Підтримувати національну й міжнародну співпрацю урядових і неурядових установ, залучених до розвитку методів викладання та оцінювання в галузі викладання сучасних мов та до створення і застосування засобів навчання, включаючи інститути по створенню і застосуванню мультимедійних матеріалів.

2. Здійснити певні кроки, необхідні для повного становлення ефективної європейської системи обміну інформацією, яка б охоплювала всі аспекти вивчення, викладання і дослідження мов, та забезпечити широке використання інформаційних технологій. Як наслідок, діяльність РКС (Ради з культурного співробітництва), її Комітету з питань Освіти та секції Сучасних Мов була спрямована на стимулювання, підтримку та координацію зусиль урядів країн-членів РЄ та недержавних установ з метою покращення вивчення мов згідно з цими фундаментальними принципами, та особливо кроків, що здійснюються ними шляхом проведення головних заходів. [1, с.105]

Особлива увага була приділена цим цілям на Першому Саміті Керівників Держав, який визначив ксенофобію та ультра-націоналістичні виступи як головну перешкоду європейській мобільності та інтеграції і як велику загрозу європейській стабільності та здоровому функціонуванню демократії. Другий Саміт проголосив підготовку до життя у демократичному суспільстві пріоритетною освітньою метою, надаючи додаткового значення наступним цілям, що переслідувались у останніх проектах, а саме: запроваджувати методи викладання сучасних мов, які стимулюють незалежність думки, судження та дії у зв'язку з соціальними вміннями та

відповідальністю. У світлі цих напрямів Комітет Міністрів надає політичного значення сьогодні та в майбутньому розвитку специфічних видів діяльності, таких як стратегії диверсифікації та інтенсифікації вивчення мови з метою підтримки плюрилінгвізму у пан-європейському контексті і приділяє увагу майбутньому посиленню освітянських зв'язків та обмінів і повнішому використанню усього потенціалу нових комунікативних та інформаційних технологій.

Рекомендації Ради Європи забезпечують спільну основу для розробки навчальних планів з мовної підготовки, типових програм, іспитів, підручників тощо у Європі. Вони у доступній формі описують, чого мають навчитися ті, хто оволодіває мовою, щоб користуватися нею для спілкування, та які знання і вміння їм потрібно розвивати, щоб діяти ефективно.

Цей опис включає також культурний контекст, у якому існує мова. Рекомендації визначають і рівні володіння мовленням, які дозволяють виміряти успіхи тих, хто навчається, на кожному ступені навчання або впродовж усього життя. РРЕ мають на меті подолати бар'єри у спілкуванні між фахівцями в галузі викладання сучасних мов, які представляють різні освітні системи Європи і пропонують адміністраторам освіти, розробникам навчальних курсів, вчителям, методистам, екзаменаторам та ін. засоби для усвідомлення практичних результатів навчання з метою визначення і координування їх зусиль та забезпечення реальних потреб тих, хто вивчає мову, і за кого вони несуть відповідальність.

Створюючи спільну основу для точного опису цілей, змісту і методів навчання, РРЕ посилюватимуть прозорість курсів, планів та кваліфікацій і сприятимуть міжнародній співпраці в галузі викладання сучасних мов.

Визначення об'єктивних критеріїв опису рівнів володіння мовою полегшить взаємне визнання кваліфікацій, прийнятих у різних навчальних контекстах, та, як наслідок, допоможе європейському обміну. Системна сутність цих документів означає спробу розглянути надто складну людську мову шляхом розкладання мовної компетенції на окремі компоненти. Це ставить нас перед психологічними та педагогічними проблемами певної глибини. Спілкування пронизує усе людське існування. Більше того, визнавши, що вивчення мови – це завдання упродовж

усього життя, центрального значення набуває розвиток мотивації, умінь та впевненості молодих людей при контакті з новим мовним досвідом у їх позашкільному житті. Звичайно, відповідальність освітніх органів влади, екзаменаційних структур та викладачів не може полягати - яким би важливим це не було – просто у досягненні певного рівня володіння окремою мовою в окремий період часу. Повне втілення такої парадигматичної зміни вже розроблене і почало діяти. Останні зміни у мовній програмі РЄ були зроблені з метою озброєння усіх членів процесу навчання мов засобами для запровадження плюрилінгвізму. [4]

Висловлюючись термінами Міжурядового Симпозіуму, що відбувся у Рюшлікони (Швейцарія, у листопаді 1991 року) за ініціативою уряду Швейцарської Федерації, присвяченого темі "Прозорість та узгодженість процесу навчання мов у Європі." Цілі, оцінювання, сертифікація:

1. Необхідна подальша інтенсифікація процесів вивчення та викладання мов у країнах-членах РЄ в інтересах зростання мобільності, більш ефективного міжнародного спілкування та одночасного дотримання поваги до особистості та культурних відмінностей, кращого доступу до інформації, більш інтенсивної особистої взаємодії, що покращує робочі стосунки і поглиблює взаємне розуміння.

2. Досягнення цих цілей навчання мови є можливим і полегшеним за умови постановки довгострокового життєвого завдання за участю освітніх систем, починаючи від дошкільних і завершуючи закладами для дорослих.

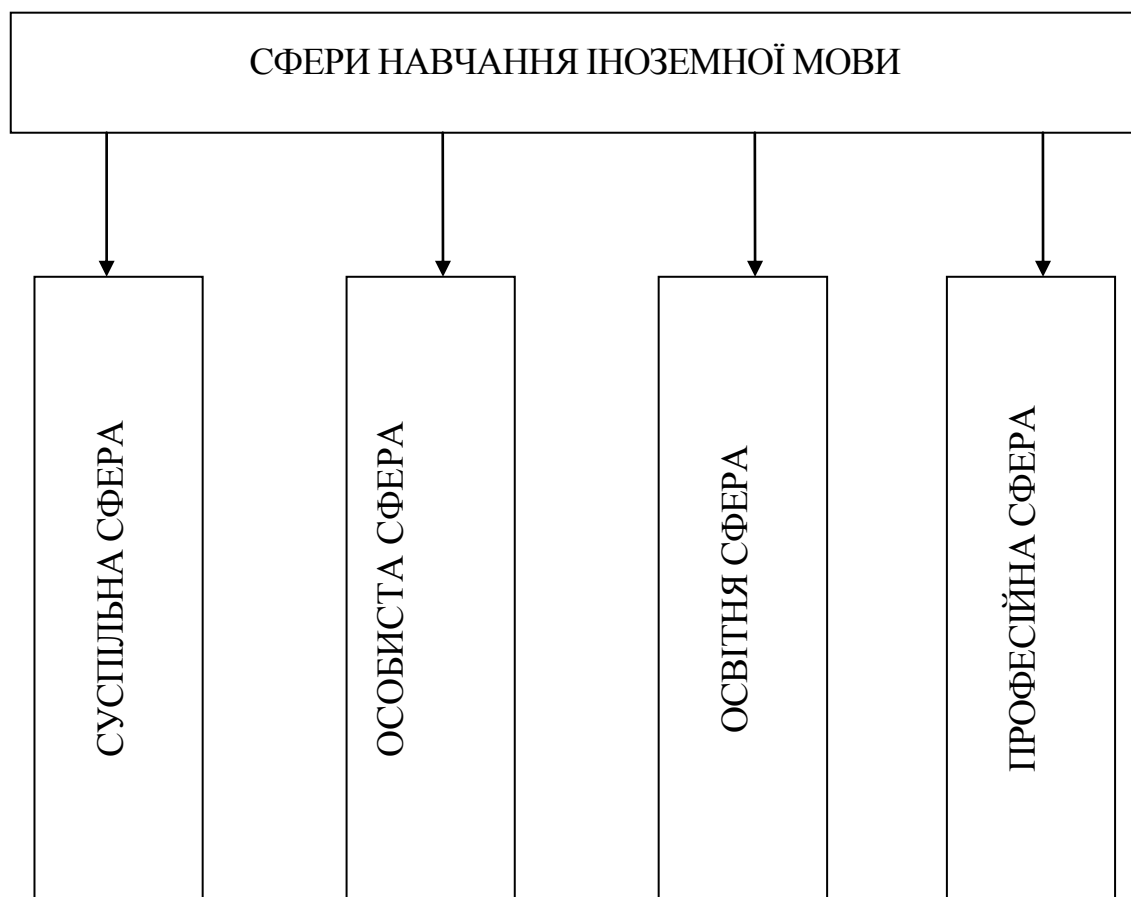
3. Бажано запровадити РРЄ для всіх рівнів вивчення мови, для того щоб: а) підтримувати і полегшувати співпрацю між освітніми закладами у різних країнах; б) забезпечувати ґрунтовну основу для взаємного визнання мовних кваліфікацій; в) допомагати учням, викладачам, авторам курсів, екзаменаційним установам та адміністраторам освіти визначитись і скоординувати свої зусилля. [1, с. 5-6]

Види мовленнєвої діяльності контекстуалізуються у *сферах*. Останні самі по собі можуть бути дуже різні, але з більш практичними цілями навчання мови вони можуть бути класифіковані і розбиті на 4 групи: 1) *суспільна сфера*, 2) *особиста сфера*, 3) *освітня сфера* та 4) *професійна сфера*. [1, с. 105-108]

Суспільна сфера стосується усього, що пов'язане із звичайними соціальними видами взаємодії, такими як: ділові та адміністративні установи, сервіс, культура та дозвілля суспільного характеру, засоби зв'язку тощо. Крім того, *особиста сфера* охоплює родинні стосунки та індивідуальні соціальні види діяльності.

Професійна сфера охоплює все, що пов'язане з людською діяльністю і стосунками у процесі виконання його/її професійних обов'язків.

Освітня сфера пов'язана з навчальним/тренувальним контекстом, мета якого – оволодіння специфічними знаннями або вміннями. (Мал. 1)

Мал. 1. Сфери навчання іноземної мови

Таким чином, використовуються ті стратегії, які здаються найбільш прийнятними для виконання накреслених завдань. Звичайно, знання, вже набуті індивідом раніше, безпосередньо пов'язані з вивченням мови. У багатьох випадках методи викладання та вивчення уже враховують це усвідомлення світу. Проте у деяких контекстах (занурення, відвідування школи або університету, де мова навчання

не є рідною) відбувається одночасне і корельовано збагачення лінгвістичних та інших знань.

Література

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Видавництво Ленвіт, 2003. – 261 с.
2. Сакун Л. В. Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира: Монография. – К.: МАУП, 2004. – 399 с.
3. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. – Clevedon, Multilingual Matters. – 1997. – P. 45-46.
4. Council of Europe. Transparency and coherence in language learning in Europe: objectives, evaluation, certification. (Report edited by B. North of a Symposium held in Rüschtikon, 1991). – Strasbourg, Council of Europe. – 1992. – P. 19-45.
5. Vaniscotte F. Teachers and Mobility / Maurice Galton, Bob Moon (eds.) / Handbook of Teacher Training in Europe. Issues and Trends. – London: David Fulton Publishers, 1994. – P. 165-177.

Голотюк Олена Володимирівна

Викладач кафедри романо-германських мов факультету іноземної філології Херсонського державного університету

Т. 8-0552311718 Херсон м. 8-0505745374

Науковий керівник Кнодель Людмила Володимирівна Київ, т. 8-067-597-74-77